

ACİL DURUM VE AFET PLANLAMASI

ÜNİTE 1: Acil Durum ve Afet Yönetim Planları

Öğr. Gör. Murat GÖROĞLU

mgoroglu@ankara.edu.tr

Bu ünitadaki amaçlarımız;

- Acil durum ve afet yönetimi kavramlarını tanımlayabilmek,
- Acil durum ve afet planlaması kavramlarının sürecini açıklayabilmek,
- Acil durum ve afet planlamasında dikkate alınması gereken özellikleri sıralayabilmek.

Afet yönetiminde temel tanımlar ve kavramlar;

Acil durum ve afet yönetimi planlaması ile ilgili ülkemizde yapılmış olan çalışmalar çok disiplinli ve çok paydaşlı çalışmalardır. Bazı terimler çeşitli disiplinlerden olan kurumlar ve kişilerce farklı anlaşılmakta ve farklı kullanılabilmektedir, bu nedenle acil durum ve afet yönetiminde temel tanımlar ve kavramların açıklanması yararlı olacaktır.

Afet nedir?

İnsanlar için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen doğal, teknolojik veya insan yapısı kökenli olaylara afet ..." denilmektedir. (Ergünay, 1999:10).

Afet yönetimi nedir ?

Günümüzde her türlü tehlikeye karşı hazırlıklı olma, zarar azaltma, mücadele etme ve iyileştirme amacıyla mevcut kaynakları organize eden analiz, planlama, karar alma ve değerlendirme süreçlerinin tümünü kapsar diğer bir deyişle, günümüzde afet yönetimi her türlü tehlikeye karşı hazırlıklı olmayı zarar azaltma, müdahale etme ve iyileştirme amacıyla mevcut kaynakları organize eden analiz, planlama, karar alma ve değerlendirme süreçlerinin tümüdür. Bu nedenle afet yönetimi çalışmaları bir bütündür. (Kadıoğlu,M. – Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları)

Acil Durum Nedir?

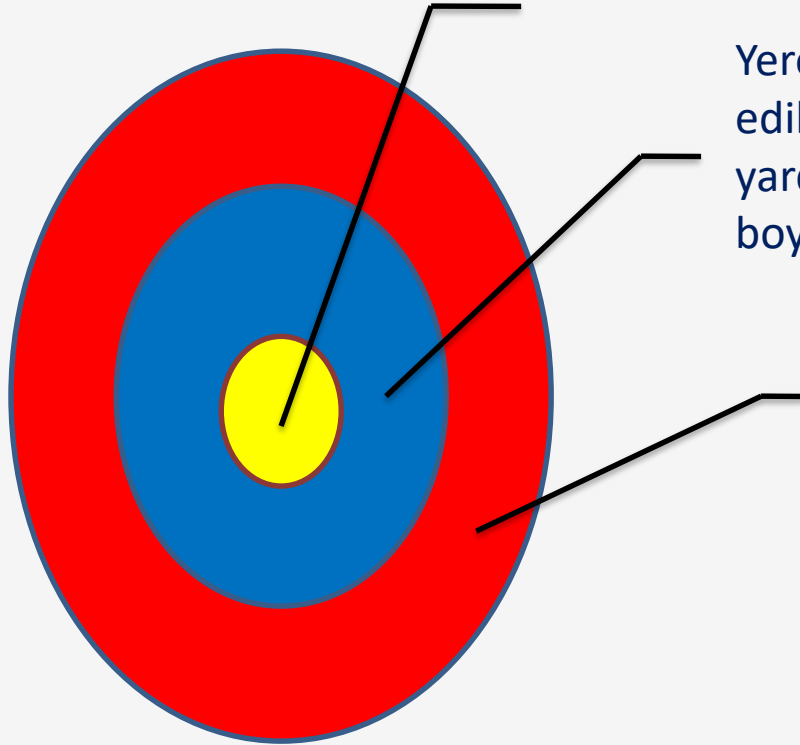
Türkçe'ye “Acil durum” olarak çevrilebilecek olan “Emergency” kavramı sözlükte “Ani olarak ortaya çıkan güç durum, yardım veya kurtarmayı gerektiren acil durum, beklenmeyen, öngörülemeyen olaylar kombinasyonu”(REDHOUSE Sözlüğü, 1997: 310; Webster's Dictionary, 1990: 407) olarak açıklanmaktadır. Yönetim literatüründe ise “... beklenmeyen ve öngörülmemeyen olaylar ...” şeklinde tanımlanmaktadır.

AFAD, acil durumu “Büyük, fakat genellikle yerel imkânlarla baş edilebilen çapta, ivedilik gerektiren tüm durum ve hâller” şeklinde tanımlarken, 5902 sayılı kanunda, “Toplumun tamamının veya belli kesimlerinin normal hayat ve faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan ve acil müdahaleyi gerektiren olaylar ve bu olayların oluşturduğu kriz hâli” olarak tanımlanmıştır (www.afad.gov.tr, 2018).

Etkisi sınırlı kalan, yerel bir kurum ve kuruluşun imkanlarıyla baş edilebilen durumlar “OLAY”

Yerel birkaç kurum ve kuruluş tarafından kontrol edilebilecek kadar büyük ama bölge dışından yardım istenmeden baş edilebilecek kadar küçük boyutlardaki olaylar “ACİL DURUM”

AFET

Olay, acil durum, afet ilişkisi

ARAŐTIR..

Etrafınızda yařamıő olduğunuz veya kitle iletişim araçlarından (tv.radyo, internet ,sosyal medya) araçlarından haber aldığınız bir olayın afet mi yoksa acil bir durum mu olduğunu nasıl karar veririz.

Acil Durum Planlaması;

İnsanın canı ve malıyla diğer aktivitelerinin, olağan dışı olayların sonuçlarından en az kayıp ve zararla kurtulabilmesi için yapılması gereken iş ve işlemlerin, olaylar olmadan önce planlaması ve olay sırasında; zamanında, hızlı ve etkili bir şekilde uygulanmasını gerektiren tüm faaliyetler.(AFAD Terimler Sözlüğü, 2014)

Başka bir tanımla,

Acil durum ve afet planlaması nedir?

Ana hatlarıyla önleme ve risk azaltma (zarar azaltma), hazırlık, afete müdahale ve iyileştirme planları altında **afet öncesinde** hazırlanması gereken planlama çalışmalarının tümüne afet planlaması denir. Acil Durum ve Afet Yönetimi Planlarını hazırlayabilmek ve afetlerle ilgili çalışmalarını yürütebilmek için öncelikli afet yönetiminin hangi evre ve aşamalarda oluştuğunu aşağıdaki şekilde görebiliriz.

Afet Yönetimine Bütüncül Bakış

Bütünleşik Afet Yönetim Sistemi

ZARAR AZALTMA

- Tehlike ve Risk Haritaları
- Risk Azaltma Planları
- Zarar Görebilirlik ve Senaryolar
- Tarihi ve Kültürel Mirasın Korunması
- Afet Bilgi Bankasının Kurulması
- Sürdürülebilir Kalkınmaya Uyum

HAZIRLIK

- Eğitim
- Farkındalığın Artırılması
- Mevzuat
- Afet Gönüllülüğünün Geliştirilmesi
- Afet Lojistik Merkezlerinin
STK'ların Katılımı
- Acil Durum İletişim Altyapısının
Sağlanması

İYİLEŞTİRME

- Hasar Tahmini Standardizasyonu
- Ulusal Afet İyileştirme Planı

MÜDAHALE

- Ulusal Afet Müdahale Planı
- Etkin Müdahale Teknolojisi (Hava araçları, uydu vb.)
- Erken Uyarı ve Hasar Tahmin Sistemleri

UNUTMA!!!

Zarar azaltma ve hazırlık aşamaları ile ilgili kavramlar afet planlamasında afet yönetim döngüsünün en önemli safhalarıdır.

Acil durum ve afet planlaması süreci;

Herhangi bir kurum veya yerleşim birimindeki (il-ilçe) en üst düzey kamu yöneticisinin kararıyla faaliyet başlar ve geliştirilir. Ülkemizde ulusal, bölgesel, il, ilçe, kurum, işyeri hastane gibi değişik düzeylerde acil durum ve afet yönetimi planlarının; hazırlanması, geliştirilmesi, güncelleştirilmesi ve güncelliklerinin korunması ve bu planlarda kendilerine özel görevler verilen kişi veya kuruluşların eğitim veya tatbikatlarda sürekli geliştirilmesi bölüm 2’de detaylıca verilen kanun ve yönetmelikler gereğince, zorunlu bir görevdir.

NEDEN PLAN ?

**Afetlerdeki büyük zararı önceden yapılmış kurumsal,
bölgesel ve ulusal afet planları olmayan
hazırlıksız yakalanan toplumlar görmüştür.**

Acil durum ve afet planlamasının amacı;

Afet ve acil durum planları; bir kurum veya yerleşme biriminin, karşı karşıya bulunduğu tehlikeleri, bu tehlikelerin gerçekleşmesi halinde uğranacak kayıp ve zararları gerçekçi bir biçimde ortaya koyan ve bu kayıp ve zararların en düşük düzeyde tutulabilmesi için kimlerin, ne zaman, hangi görev ve yetkiyle hangi kaynakları kullanarak görev üstleneceklerini açıkça tanımlayan belgelerdir.

Afet planlaması neden hazırlanır?

Afetlerin önlenmesi, mevcut risklerin azaltılması, olası bir afet meydana geldiğinde olaya hızlı ve zamanında etkin müdahale edebilmesi ve afet sonrasında hızlı iyileştirme çalışmalarının yapılabilmesi amacıyla afet planlaması yapılır.

Günümüzde Afet yönetimi her türlü tehlikeye karşı hazırlıklı olma, zarar azaltma, müdahale ve iyileştirme amacıyla mevcut kaynakları organize eden, analiz planlama karar alma ve değerlendirme süreçlerinin tümüdür. (M. kadioğlu)

Afet Yönetiminde Hazırlık

Afetlere zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edebilmek için afet öncesinde yapılması gereken planlama, eğitim, tatbikat, erken uyarı sistemlerinin kurulması, acil yardım malzeme stokları, halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi gibi faaliyetlerin sürekli ve sürdürülebilir olarak yürütüldüğü süreç. 5902 sayılı Kanunda hazırlık; “Afet ve acil durumlara etkin bir müdahale amacıyla önceden yapılan her türlü faaliyet” olarak tanımlanmaktadır.

SİZCE NASIL HAZIR OLMALİYİZ?

1

**afetler
hakkında
bilgilenin**

2

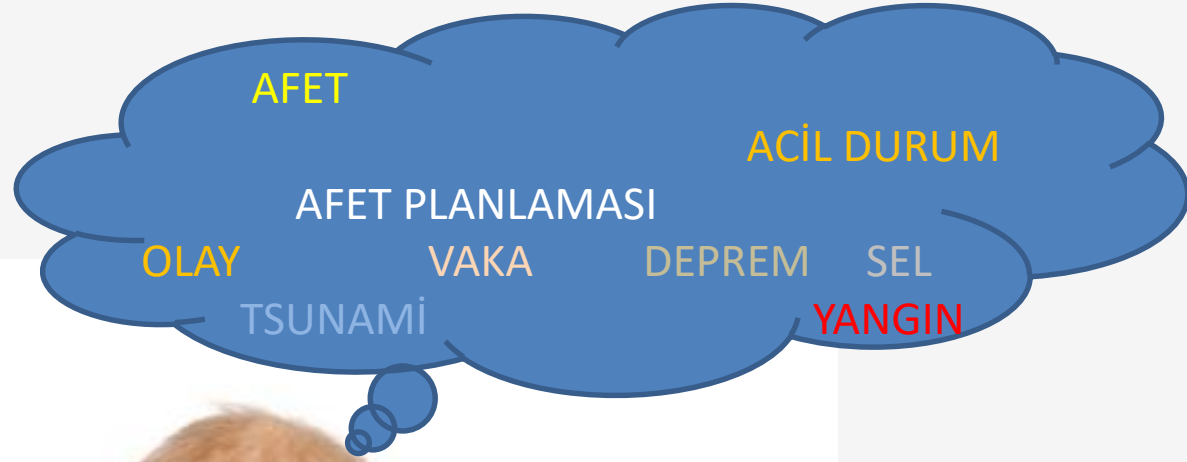
**afete hazırlık
planı yapın**

4

**tatbikat
yapın**

3

**afet çantası
hazırlayın**

AFET VE ACIL DURUM ÇANTASI LİSTESİ

ÖNEMLİ BELGE
FOTOKOPİLERİ

ÇAKI

RADYO

EL FENERİ

GİYECEKLER

KALEM – KAĞIT

BOZULMAYAN
GIDALAR

AFAD®

1) Afet Yönetiminde Önleme;

Zarar ve kayıplara yol açabilecek bir tehlike veya tehdidin meydana gelmesini önlemek veya azaltmak için yapılan çalışma ve tedbirler şeklinde tanımlanır (AFAD, 2014).

Örnek;

Barajların inşası ile olası büyük seller istinat duvarları inşasıyla heyelan veya kaya düşmesi gibi olayların meydana gelmesi önlenir.

2) Afet Yönetiminde Önleme;

Doğal, teknolojik ve insan kaynaklı tehlikelerle çevresel bozulmaların afet sonucunu doğurmasını önlemek veya etkilerini azaltmak amacıyla, afet öncesinde sırasında ve sonrasında alınması gereken yapısal veya yapısal olmayan önlem ve faaliyetlerin tümü ise zarar azaltma diye tanımlanır (AFAD, 2014).

Zarar Azaltma;

Doğal, teknolojik ve insan kaynaklı tehlikelerle, çevresel bozulmaların afet sonucunu doğurmasını önlemek veya etkilerini azaltmak amacıyla, afet öncesi, sırası ve sonrasında alınması gereken yapısal veya yapısal olmayan önlem ve faaliyetlerin tümü. Bu faaliyetler birçok kurum ve kuruluşla, çok çeşitli disiplinlerin belirli bir hedef doğrultusunda çalışmasını gerektiren uzun vadeli çalışmalardır. Zarar azaltma evresi, pratikte, iyileştirme evresindeki faaliyetlerle birlikte başlar ve yeni bir afet olana kadar devam eder. Bu evrede yürütülen faaliyetler, ülke, bölge ve yerleşme birimi ölçeğinde olmak üzere çok geniş uygulama alanı göstermektedir. (AFAD, 2014).

Bu planlama faaliyetleri bir çok kurumun ve kuruluşun çok çeşitli disiplinlerin belirli bir amaç doğrultusunda çalışmasını gerektiren uzun vadeli mutlaka bir plan dahilinde yürütülmesi gereken çalışmalardır.

ZARAR
AZALTMA

Müdahale;

Afetin oluşundan hemen sonra başlayıp afetin yol açtığı kayıp ve zararların büyüklüğüne bağlı olarak 1-2 aylık süre içinde gerçekleştirilen tüm faaliyetlere verilen genel ad. Bu safhada yapılan faaliyetlerin ana hedefi; mümkün olan en kısa süre içinde çok sayıda insanın hayatını kurtarmak, yaralıların tedavilerini sağlamak, tedavisi sürenlerin tedavilerinin aksamamasını sağlamak, açıkta kalanların barınma, beslenme, korunma, ısınma, haberleşme, ulaşım, tahliye, güvenlik, psikolojik ve sosyal destek, gibi hayati gereksinimlerini en kısa sürede ve en uygun yöntemlerle karşılamaktır.

MÜDAHALE

Kartalda çöken binaya müdahale

İyileştirme;

Afetlerden etkilenmiş olan toplulukların ihtiyaçlarının en akılcı yol ve yöntemlerle karşılanması, hayatın bir an önce normale döndürülmesi, muhtemel afetlerle baş edebilme imkânlarının geliştirilmesi ve en az zarar görmelerini sağlayacak daha güvenli bir yaşam çevresi oluşturulması için yapılması gereken yasal, kurumsal, fiziksel, sosyal ve ekonomik faaliyetlerin tümünü kapsayan uzun süreç. Afet yönetiminde, afete müdahaleden sonra gelen dönemi ifade eder.

iyileştirme;

Düzce sel felaketinden bir görüntü

İYİLEŞTİRME

Afet öncesinde

- Afet Sonucu doğurabilecek tehlike, risk ve zarar görülebilirliklerin belirlenmesi
 - Mevcut imkân ve kaynakların belirlenmesi,
 - Önceliklerin belirlenmesi,
 - Mümkünse önlenmesi,
 - Mümkün değilse olası etkilerinin azaltılması,
 - Can ve mal güvenliğinin sağlanması,
 - Çevrenin, kültürel ve doğal varlıkların korunması,
 - İkincil afetlerin önlenmesi,
- Olaylara karşı eğitim ve tatbikatlarla tüm paydaşların hazırlıklı olmasının sağlanması,
 - Varsa eksikliklerin giderilmesi,
 - Planın tanıtılması, yaygınlaştırılması,
 - Eğitim, bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarının yapılması,
- Erken uyarı, tahliye, sığınak düzeni, kurtarma ve ilk-yardım gibi ihtiyaç duyulan konularla ilgili alt planların hazırlanması,
 - Hizmet ve iş sürekliliğinin sağlanması.

Acil durum ve afet yönetimi planlamasının amacı yukarıdaki kavram tablosunda özetlenmiştir (Ergünay ve Özmen, 2013).

Afet sırasında

- Mümkün olan en kısa zaman içinde en çok insanın hayatını kurtarmak,
 - Standart operasyon prosedürlerinin uygulanması,
- Eğitim ve tatbikatlarla kazanılmış doğru davranış biçimleri uygulanarak kurtarma ve ilk yardım ve güvenli tahliye işlemlerinin aksatılmadan uygulanması,

Acil durum ve Afet yönetimi planlamasının amacı yukarıdaki kavram tablosunda özetlenmiştir (Ergünay ve Özmen, 2013).

Afet sonrasında

- Olaya zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale ederek kayıpların en düşük seviyede tutulması,
- Afettede kişilerin su, yiyecek, giyecek, ısınma, barınma, psikolojik destek gibi hayati ihtiyaçlarının en kısa süre içerisinde ve en uygun yöntemlerle karşılanması.
 - Olabilecek zincirleme etkiler (yangın, salgın hastalık gibi) veya ikincil afetlerin önlenmesi.
- Hayatın bir an önce normale dönebilmesi için gereken iyileştirme faaliyetlerinin belirlenmesi ve uygulanmasını sağlayacak örgütlenme modelleri ile imkân ve kaynakları sağlamaktır.

Acil durum ve Afet yönetimi planlamasının amacı yukarıdaki kavram tablosunda özetlenmiştir (Ergünay ve Özmen, 2013).

- AFAD. (2013). Okul Afet ve Acil Durum Planı Hazırlama Kılavuzu, 38 sayfa
- AFAD. (2014). Afet Yönetimi Açıklamalı Terimler Sözlüğü
- Oktay Ergünay, (1998). Acil Yardım Planlaması ve Afet Yönetimi, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Şubat-1998, Ankara.
- Ergünay, O. (2002). Afetlere Hazırlık ve Afet Yönetimi, Türkiye Kızılay Derneği Genel Müdürlüğü Afet Operasyon Merkezi (AFOM), Ankara.
- Ergünay, O., Özmen, B. (2012). Okul Afet ve Acil Durum Yönetimi Planlama Kılavuzu, Milli Eğitim Bakanlığı ve Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı “Okul Tabanlı Afet Eğitim Projesi”, Kitap 3, Baskı 1, 98 sayfa.
- Kadıoğlu, M. (2009). *Eğitim Kurumları İçin Afet ve Acil Yardım Planlama Rehberi*. İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi (ISMEP).
- Kadıoğlu, M. (2011). Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek, T.C. Marmaram Belediyeler Birliği Yayını Yayın no:65, 219 sayfa.
- Petal, M. ve Sanduvaç, Z.M. (2010). *Okullarda Afet ve Acil Durum Yönetimi El Kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.